

# ΚΑΤΟΥΛΛΟΣ 84 - 54 Π.Χ.

ΥΠΟ ΑΧΙΛΛΕΩΣ Θ. ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ (ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΕΙ)

Ὁ Κόϊντος Βαλέριος Κάτουλλος,<sup>1</sup> ὁ πρωτοτυπώτατος καὶ κομψότατος τῶν ποιητῶν τῶν χρόνων τοῦ Καίσαρος, ἐγεννήθη τῷ 87 ἢ 84 π. Χ. ἐκ τοῦ Βαλερίου γένους. Περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ ἐλάχιστα γνωρίζομεν. Νεώτατος ἐλθὼν εἰς Ῥώμην, συνεδέθη διὰ φιλίας μετὰ τοῦ Κικέρωνος, τοῦ Κορνηλίου Νέπωτος, τῶν ποιητῶν Γ. Λικινίου Κάλβου καὶ Ἑλβίου Κίννα, καὶ ἄλλων.

Τῷ 57 π. Χ. συνώδευσε τὸν ἑπαρχον Γ. Μέμμιον εἰς Βιθυνίαν, καὶ ἐπεσκέφθη κατὰ τὸ ταξίδιον τοῦτο τὸν τάφον τοῦ ἀδελφοῦ του ἐν Τρωάδι, τοῦ ὁποῖου τὸν θάνατον ἔκλαυσε διὰ περιπαθεστάτων στίχων.<sup>2</sup>

Δὲν ἀνέλαβεν οὐδεμίαν δημοσίαν ὑπηρεσίαν καὶ ἀπέδειξε πάντοτε βαθεῖαν περιφρόνησιν πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς τῆς ἐποχῆς του, ἰδίως δὲ κατὰ τοῦ Καίσαρος.

Εἰκοσιεξαετῆς περίπου κατελήφθη ὑπὸ σφοδροτάτου ἔρωτος πρὸς τὴν Κλωδίαν, τὴν περιβόητον διὰ τοὺς ἔρωτάς της, σύζυγον τοῦ Μετέλλου Celer καὶ ἀδελφὴν τοῦ περιφήμου δημάρχου (tribunus) Π. Κλωδίου Πούλχρου, τὴν ὁποίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Λεσβίας ἀπηθανάτισεν εἰς τοὺς στίχους του. Ὅταν ὁμως αὕτη τὸν ἐπρόδωκεν ἀργότερον, ὁ ποιητὴς τὴν ἐγκατέλιπε τελείως, ἀλλὰ δὲν παρῆλθε πολὺς καιρὸς καὶ ὁ Κάτουλλος ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 30 ἐτῶν.

\* \*

Ὁ Κάτουλλος ἦτο πλούσιος,<sup>3</sup> ἐράσμιος καὶ ὥραϊος, ἀπολαύων ἀκμαίας ὑγείας, ἀναγκαίης διὰ τὸν πολυδάπανον καὶ εὖθυμον βίον τὸν ὁποῖον διήγε, καὶ τοὺς κόπους, οἱ ὁποῖοι ἐπακολουθοῦν πάντοτε τὰς νύκτας τῆς ἡδονῆς καὶ τὰς ἀπολαυστικὰς ἀγρυπνίας.

1) Περὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ, βλέπε: Ὁ. Ῥίββεκ, Ἱστορία τῆς Ῥωμαϊκῆς Ποιήσεως, μετάφρ. Σ. Σακελλαροπούλου, Τόμ. Α, σελ. 465 καὶ ἐξῆς.

2) Ἀπέθανε τῷ 60 π. Χ. Ποίημα 101.

3) Εἶν' ἀληθὲς ὅτι ὁ Κάτουλλος εἷς τινὰ τῶν ποιημάτων του, ἀστεῖζόμενος μᾶλλον παρὰ σοβαρευόμενος, παραπονεῖται ὑπερβολικῶς καὶ πῶς δι' οἰκονομικὰς δυσχερείας, ἀλλ' αὐταὶ ὑπῆρξαν, εὐτυχῶς, παροδικαὶ διὰ τὸν ποιητὴν. Προσκαλῶν ποτε τὸν φίλον του Φάβουλλον διὰ τινὰς ἡμέρας πλησίον του, τὸν παραγγέλλει νὰ φέρῃ μαζί του καὶ τὰς σχετικὰς προμηθείας, "διότι τὸ βαλάντιον τοῦ Κατούλλου, λέγει, εἶναι ἄδειον".

. . . . . *nam Catulli*  
*Plenus sacculus est aranearum.*

(Ποίημ. 13).

Ὅπως ὁ Ὀράτιος, εἶχε καὶ αὐτὸς μίαν ἑπαυλιν ἐπὶ τῆς Σιρμιωνικῆς χερσονήσου, ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς ὄχθης τῆς λίμνης Βηνάκου,<sup>1</sup> τὴν ὁποίαν ἀποκαλεῖ “στολίδι τῆς χερσονήσου,” insulamque ocelle, καὶ ὅπου ἐπέρασε τὰ καλλίτερά του χρόνια, καὶ ἄλλην εἰς Τίβουρα.<sup>2</sup> Ὅπως ὁ Ὀράτιος, οὕτω καὶ ὁ Κάτουλλος ἐγεννήθη ποιητής. Εἰς τὰ ἔργα του ὑπάρχουσι πλεῖστα ὅσα χαριτωμένα ποιήματα, ἐμπνευσθέντα κατὰ τὴν διπλὴν μέθην τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς μέθης. Εἰς τῶν αὐστηροτέρων κριτικῶν τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, ἔλεγεν ὅτι τὰ ποιήματα αὐτὰ εἶνε “μικρὰ ἀριστουργήματα, ὅπου κάθε λέξις εἶνε πολύτιμος, καὶ ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ τὰ ἀναλύσῃ, ὅπως ἐπίσης καὶ νὰ τὰ μεταφράσῃ. Ἐκεῖνος ὅστις θὰ δυνηθῇ νὰ ἐννοήσῃ τὴν χάριν τοῦ βλέμματος, τοῦ μειδιάματος, τοῦ παραστήματος μιᾶς ὥραίας γυναικός, ἐκεῖνος θὰ δυνηθῇ νὰ ἐννοήσῃ τὰ θέληγτρα τῶν στίχων τοῦ Κατούλλου.....”

Τὰ ἐπιγράμματά του δυστυχῶς, δὲν ὁμοιάζουν τὰς ἐλεγείας του. Τὸ νὰ μεταβῇ δέ τις ἀπὸ τούτων εἰς ἐκεῖνα, εἶνε τὸ ἴδιον ὥς νὰ ἔξέρχεται ἀπὸ εὐώδη αἴθουσαν, διὰ νὰ εἰσέλθῃ εἰς δυσῶδες καταγώγιον. Ἄλλ’ ἡμεῖς οἱ ἰατροί, εἴμεθα συνειθισμένοι εἰς τοιαύτας ἀντιθέσεις. Ὁ φυσιολόγος ἐνδιαφέρεται περὶ παντὸς τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται κατὰ τὰς ἐρεῦνας του.

Ἐὰν ὅμως εἰς τὰ ἐρωτικά ταῦτα ποιήματα, δὲν ὑπάρχουσι πολλὰ πράγματα ὑπὸ ἱατρικὴν ἔποψιν ὑπάρχουσι τοῦλάχιστον φιλολογικά τινα ἀριστουργήματα, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς ἰατροὺς, ὅπως καὶ εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Τὰ ἔργα τῆς τέχνης, ποτὲ δὲν ἀσχημίζουν τὸ σπῆτι τοῦ γιατροῦ.

Λοιπὸν ὀλίγας μόνον λέξεις διὰ τοὺς ἔρωτας τοῦ ποιητοῦ.

Καὶ πρῶτον ἓνα μειδίαμα γιὰ τὸ καλὸτυχο σπουργίτι, γιὰ τὸ ὁποῖον τρελλαίνεται ἡ Λεσβία καὶ παίζει μαζί του.... Εἶθε κι’ ἐγώ, λέγει νὰ εἰμποροῦσα νὰ παίζω μαζί σου καὶ νὰ ξεχνῶ τὰς θλίψεις τῆς καρδιᾶς μου!

*Passer, deliciae meae puellae*

. . . . .

*Tecum ludere sicut possem*

*Et tristis animi levae curas!*<sup>3</sup>

Ὅταν ὅμως εἶνε κρυμμένος εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς ἐρωμένης του, πρὸ παντὸς ἄς μὴ τὸν ἐνοχλοῦμεν. Διότι εἶνε ἀδύνατον νὰ τὸν πειράξωμεν χωρὶς νὰ φοβηθῶμεν τὸ δάγκαμά του. Ἄλλ’ ἰδοὺ μία ζώνη, τὴν ὁποίαν ἔχομεν τὸ δικαίωμα νὰ παρατηρήσωμεν. Εἶνε ἡ ζώνη τῆς Ἀταλάντης,<sup>4</sup> τὴν ὁποίαν

1) Lacus Benacus, ἡ νῦν καλουμένη Lago di Garde, ἡ μεγαλειτέρα τῶν λιμνῶν τῆς Β. Ἰταλίας.

2) Λατινιστί: Tibur, ἡ νῦν Tivoli, ἀπέχουσα 31 χλμ. Β. Α. τῆς Ῥώμης, περίφημος διὰ τὰς φυσικὰς καλλονὰς της.

3) Ποίημ. 2.

4) Ἡ Ἀταλάντη, θυγάτηρ τοῦ Σχοινέως, περίφημος διὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν ὠκυποδίαν της, ἐδήλωσεν ὅτι θὰ ἐνυμφεῖτο ἐκεῖνον, ὅστις θὰ τὴν ἐνίκα εἰς τὸν δρόμον. Κατὰ συμβουλήν τῆς Ἀφροδίτης, ἐνίκησεν αὐτὴν διὰ τεχνάσματος ὁ Ἱππομένης ἡ κατ’ ἄλλην παραδόσιν ὁ Μελανίων. Οὗτος ῥίπτων, ὁσάκις ἔβλεπεν ὅτι ἡ Ἀταλάντη τὸν ἐ-

ἐπὶ τέλους ἔκαμον νὰ πέση τὰ θέλγητρα τῶν χρυσῶν μῆλων :

*Zonam insinuit.*<sup>1</sup>

Τὴν ζώνην ταύτην ἔφερον ὡς ἔμβλημα τῆς παρθενίας αἱ Ἑλληνίδες καὶ Ῥωμαῖαι παρθένοι, μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ὁ σύζυγος τὴν ἀφήρει ὡς ἀνωφελές κόσμημα καὶ τρόπαιον τῆς νίκης του. Εἶναι γνωστόν, ἄλλως τε, ὅτι παρὰ τὴν διαφθορὰν αὐτῶν, οἱ Ῥωμαῖοι ἐτίμησαν πάντοτε τὴν παρθενίαν, ὅπως βλέπομεν εἰς τὰ χορικά τοῦ “Γαμηλίου ἄσματος,” καὶ τὰς ἀμιμήτους στροφὰς “τῆς παννυχίδος τῆς Ἀφροδίτης,” (*Pervigilium Veneris*).

Ἀνίκανο τὸ γῆρας διὰ τὰς ἀπολαύσεις, τῶν ὁποίων κάμνει κατάχρησιν ἡ νεότης, εἶνε φθονερόν καὶ γκρινιάζει κατὰ τῶν νέων, οἱ ὅποιοι ζοῦν μόνον διὰ τὸν ἔρωτα. Διὰ τοὺς ζηλιάρηδες τούτους γέροντας, ὁ Κάτουλλος λέγει τὰ ἐξῆς εἰς τὴν Λεσβίαν: Ἄς ζοῦμε, Λεσβία μου, καὶ ἃς ἀγαπώμεθα. Ὅλα τὰ παράπονα τῶν ζηλιάρηδων γέροντων, δὲν ἀξίζουσιν μιὰ πεντάρα γιὰ μᾶς.

*Vivamus mea Lesbia, atque amemus*

*Rumoresque senum severiorum*

*Omnes unius aestimemus assis.*<sup>2</sup>

Ἄλλ' ἡ Λεσβία του, δὲν ἦτο πιστή. Ὅπως εἶπεν ὁ φίλος του ποιητῆς Κορνήλιος Gallus, δι' ὅλας τὰς ὁμοίας της, ἡ καρδιά της ἦτο ἄστατος :

*Faemina natura varium et mutabile semper.*

Ὁ Κάτουλλος τότε τῆς μέμφεται διὰ τῶν ἐξῆς στίχων, γνωστῶν παρ' ὅλων τῶν ἔραστῶν. “Ἡ Λεσβία, λέγει, ὀρκίζεται ὅτι μὲ ἀγαπᾷ περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον, καὶ ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Ζεὺς θὰ ἔβλεπεν ἀπορριπτόμενον τὸν ἔρωτά του. Ἄλλ' οἱ ὅρκοι τῆς γυναικὸς εἶνε γραμμένοι στὸν ἄνεμο καὶ τὰ κύματα :

*Sed mulier Cupido quod dicit amanti,*

*In vento, et rapida scribere oportet aqua.*<sup>3</sup>

πλησίαζεν, ἐν τῶν τριῶν χρυσῶν μῆλων, τὰ ὅποια τοῦ ἔδωκεν ἡ Ἀφροδίτη, καὶ ἐπασχολῶν αὐτήν, κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὸ τέρμα πρὸ αὐτῆς. Ἐπειδὴ ὁμως ὁ Ἱππομένης ἐν τῇ χαρᾷ του ἐλησμόνησε νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν Θεάν, αὕτη ἐκδικουμένη ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὸν παράφορον ἔρωτα διὰ τὴν Ἀταλάντην, ἕνεκα τοῦ ὁποίου δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατηθῇ. Καὶ ὅταν εἰσῆλθε μετ' αὐτῆς εἰς τὸν ναὸν τῆς Κυβέλης, ἐνηγκαλίσθη αὐτήν μετὰ πάθους. Ἀγανακτήσασα τότε ἡ Κυβέλη διὰ τὴν ἀσέβειαν ταύτην, μετεμόρφωσε τὸν μὲν Ἱππομένην εἰς Λέοντα, τὴν δὲ Ἀταλάντην εἰς Λέαιναν καὶ ἔζευξεν αὐτοὺς εἰς τὸ ἄρμα της. (Ὀβιδίου Μεταμορφώσεις, X, 560 καὶ ἐξῆς.)

1) Ποίημα 2.

2) Ποίημα. V. Ὁ Desforges-Maillard, ποιητῆς τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, διὰ τῶν ἐξῆς στίχων μετέφρασε τὸ αἶσθημα τοῦτο τοῦ Λατίνου ποιητοῦ :

*Vivons, aimons, ma Lesbie,*

*Meprisons des vieillards les murmures jaloux.*

*S'ils étaient dans un âge à jouir la vie,*

*Ils en jouiraient mieux que nous.*

3) Ποίημα. 70. Τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο ἐμιμήθη παλαιὸς γάλλος ποιητῆς, διὰ τῶν ἐ-

Ἐν τούτοις, ὁ ἔρως δὲν ἀπέκλειεν ἀπὸ τὴν καρδιά τοῦ ποιητοῦ τὴν φιλίαν. Δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἐκ τῆς πρὸς τὸν παιδικόν του φίλον Βεράνιον ἐπιστολῆς, ὅταν ἔμαθε τὴν προσεχῇ ἐκ τῆς Ἰσπανίας ἐπάνοδόν του, ἥτις ἐτελείωνε κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν ἀρχαίων, διὰ τῶν ἐξῆς φράσεων: “Κρεμασμένος στὸ λαιμό σου, θὰ φιλήσω τὰ μάτια σου καὶ τὸ στόμα”.

. . . . . *applicansque collum*  
*Jocundum os oculosque suavibor.*<sup>1</sup>

Τοῦ φιλικοῦ τούτου ἀσπασμοῦ, ἀρκετὰ περίεργον ἐξήγησιν παρέχουσιν ὁ Κικέρων καὶ ὁ Πλίνιος. “Τὸ φίλημα στὰ μάτια, λέγει ὁ πρῶτος, σημαίνει ὅτι τὰ μάτια εἶνε τὸ παράθυρον τῆς ψυχῆς”. Ὁ δὲ δεύτερος, διότι “ἓνα φίλημα στὰ μάτια εἰσδύει μέχρι τῆς καρδίας”.

Εἷς τινὰ πρὸς τὴν Ἰψιθύλλην<sup>2</sup> Ῥοδὴν του, ἐπίσης ἄπιστον ὅπως καὶ ἡ ἐρωμένη του, τῆς ζητεῖ μίαν ἐρωτικὴν συνέντευξιν. “Σὲ παρακαλῶ, γλυκειά μου Ἰψιθύλλη, ἀγάπη τῆς ζωῆς μου, προσκάλεσέ με σήμερα τὸ ἀπόγευμα....”

*Amabo, mea dulcis Ipsithilla,*  
*Mea deliciae, mei lepores,*  
*Jube ad te veniam<sup>2</sup> meridiatum.*

Τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει ἀπλῶς ὅτι ὁ ποιητὴς θέλει νὰ ἀναπανθῇ τὸ ἀπόγευμα κοντά της, ἀλλὰ καὶ ἄλλο καλλίτερον. Διότι πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ὅτι αἱ λεπταὶ ἀπολαύσεις ἤρχιζον τὴν μεσημβρίαν, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Ὀβίδιος:

*Aestus erat mediamque dies exegerat horam.*

Συνιστᾷ δὲ εἰς τὴν Ἰψιθύλλην νὰ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὸ σπῆτί της κάθε ἐνοχλητικόν, καὶ τῆς ὑπόσχεται ὥραϊα πράγματα καὶ ἀνδραγαθήματα ἀντοχῆς, τὰ ὅποια καταδικάζει ἡ Ὑγιεινή. “Ἐτοιμάσου, τῆς λέγει, faire l’amour ἐννέα φορὰς”.<sup>3</sup>

Ἐξῆς χαριτωμένων στροφῶν.

*Philis, auprès de cet ormeau*  
*où passait son petit troupeau,*  
*Estant toute triste et pensive,*  
*De son doigt écrivant un jour*  
*Sur le sablon de cette rive:*  
*Alcidon est mon seul amour.*  
*Un petit vent qui s'élevait,*  
*En même instant qu'elle écrivait*  
*Cette preuve si durable,*  
*Effaça sans plus de longueur*  
*Sa promesse sur le sable,*  
*Et son amour de dans son cœur.*

1) Ποίημ. 19.

2) Ἰψιθύλλη αὕτη εἶνε ἄγνωστος ἄλλοθεν, τὸ δὲ ὄνομά της προβληματικόν. Ποίημα 32, στίχ. 1-3. 3) Αὐτόθι στίχ. 7-8.

. . . . . *Paresque nobis*  
*Novem continuas fututiones.*

Τοὺς στίχους τούτους οἱ ἐρμηνευταὶ ἐξηγοῦσι διαφόρως.<sup>1</sup> Ἡμεῖς προετιμήσαμεν τὴν ἀνωτέρω ἐρμηνείαν τοῦ Γεωργίου Lafay,<sup>2</sup> ἥτις πιστῶς ἀποδίδει τὸ πνεῦμα τοῦ Κατούλλου. Τελειώνει δὲ τὴν Ῥοδήν του ἢ μᾶλλον τὴν ἐπιστολήν του, διὰ τῶν ἐξῆς ῥεαλιστικωτάτων στίχων: “Ἐὰν δέχεσαι, προσκάλεσέ με ἄμέσως, διότι μόλις φάγω θὰ εἶμαι κοντά σου, καὶ χορτάτος καθὼς εἶμαι θὰ εἶμαι ἕτοιμος γιὰ . . . . ,”

*Verum, siquid ages, statim jubeto;*  
*Nam pransus jaceo et satur supinus*  
*Portundo tunicamque palliumque.*<sup>3</sup>

Ἀλλὰ καὶ τοὺς στίχους τούτους διαφόρως ἐρμηνεύουσιν οἱ Γάλλοι σχολιασταί. Διὰ τὸν Pezay, τὸ: *Nam pransus*, σημαίνει: “Ἐφαγα τόσον πολὺ, ὥστε κοντεύω νὰ σκάσω,, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔκαμε νὰ εἴτῃ μιὰ ὠραία κυρία, ὅτι ἂν ἦτο εἰς τὴν θέσιν τῆς Ἰψιθύλλης εἰς ἀπάντησιν θὰ τοῦ ἐστέλλε μιὰν δόσιν ἐμετικοῦ!

Ὁ Morolle, ἐρμηνεύει αὐτοὺς ὅλως διαφορετικά: “Καὶ στὴν τεμπελιά πὺ βρῖσκομαι, βγάζω τὰ ῥοῦχα μου,,. Προτιμωτέρα ὅμως φαίνεται ἡ ἔλευθέρα μετάφρασις τοῦ Merard de Saint - Just, ἥτις περικλείει ὅλην τὴν λεπτότητα τῆς Γαλλικῆς ποιήσεως.

*Veut-tu, ma charmante friponne*  
*A ton amant donner un rendez-vous?*  
*De ton logis eloigne les jaloux,*  
*Arrange-toi pour n'aller personne;*  
*Mais brûle des parfums et va cueillir des fleurs.*  
*Jouche ton lit d'oeillets, de roses, d'anémones,*  
*Sur le chevet mes neuf couronnes,*  
*Nous les offrirons aux neuf Sœurs.*  
*Si tu consens à tout, que soudaine je l'apprenne.*  
*Je chante en attendant, et je ris tour à tour:*

1) Ὁ Παρθένιος, ἐννοεῖ δι' αὐτῶν τὰς ἐννέα στάσεις τοῦ Ἀρεΐνου, τοῦ συγγραφέως τῶν περιφημῶν “*Regionum libri*”, ἥτοι διαλόγων αἰσχροῶν ἀλλὰ γεμάτων ἀπὸ πνεῦμα καὶ χάριν. Ὁ Ἀββᾶς Morelle, ἀσπάζεται τὴν ἐρμηνείαν ταύτην, καὶ τοὺς μεταφράζει ὡς ἐξῆς: “... καὶ ἐκ τῶν ἐννέα τούτων τρόπων, ὅταν ἔχῃ τις καλὴν διάθεσιν, ἅς μὴ λησμονῇ κανένα. Ὁ δὲ Volpi σταματᾷ εἰς τὸ ἐπίθετον *continuas*, τὸ ὁποῖον εὐρίσκει ὑπερβολικόν. Καὶ διὰ νὰ καθορίσῃ τὴν ἀκριβῆ ἐννοίαν αὐτοῦ, στηρίζεται εἰς ὅτι ὁ Ὀβίδιος ὀνομάζει *continuae puellam*, ἥτοι: συνεχῶς ἀλλὰ σωφρόνως ἐκτελεῖν τὰ πρὸς τὴν γυναῖκα καθήκοντα.

2) Georges Lafay. Ἐκδοσις τῶν ποιημάτων τοῦ Κατούλλου, 1922, ἐν τῇ Collection des Universités de France.

3) Αὐτόθι, στίχ. 10 - 12.

*Par les plaisirs où se livrait Silène,  
Je me prépare aux combats de l'amour.*

\*\*\*

Ὑπὸ ἔποψιν μελέτης τῶν Ῥωμαϊκῶν ἡθῶν, τὰ ποιήματα τοῦ Κατούλλου, περιέχουσι περιεργωτάτας πληροφορίας. Ἐξ αὐτῶν μανθάνομεν τὴν συνήθειαν ποὺ εἶχον οἰκογένειαι τινες πατρικίων, νὰ παρέχουν εἰς τὰ τέκνα των, ἀπὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν εἰσήρχοντο εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, νεαρὰν δούλην, προωρισμένην διὰ τὰς νεανικὰς των ὁρμάς. Τὴν ἀλήθειαν τῆς συνηθείας ταύτης, τὴν ὁποίαν ὁ νεώτερος πολιτισμός μας κατεδίκασε, καὶ δικαίως, ὥς τερατῶδές τι καὶ προσβολὴν κατὰ τῶν νόμων, εὐρίσκομεν εἰς τὸ ἐπιθαλάμιον τῆς Ἰουνίας καὶ τοῦ Μανλίου. Εἰς κανὲν τῶν ἔργων τοῦ ὁ Κάτουλλος δὲν ἐνεπνεύσθη καλλίτερον πρὸς ὕμνον τοῦ γάμου, δύο νυμφίων. Ἀφοῦ ἐπεκαλέσθη τὸν υἱὸν τῆς Ἀφροδίτης - Οὐρανίας, ἀφοῦ περιέγραψε τὰ αἰσθήματα τῆς αἰδοῦς, τῆς υἱικῆς στοργῆς τῆς νεαρᾶς νύμφης, εἰς τὴν ὁποίαν εὐχεται ἓνα σύζυγον πάντοτε ἀγαπητὸν καὶ πιστόν, ἀπευθύνεται πρὸς αὐτὸν ὑπομιμνήσκων ὅτι ὀφείλει νὰ ἀπομακρύνῃ τὴν νεαρὰν δούλην του (Concubinus).

“Ὅφείλεις, λέγει, νὰ ἀπαρνηθῇς τὴν νεαρὰν ἐκείνην δούλην, ἥ ὁποία σοῦ ἱκανοποιεῖ τὰς νεανικὰς ὁρμάς σου. Ἐὰν αἱ ἀπολαύσεις αὗται ἐπετρέποντο κατὰ τὴν νεότητά σου, οἱ αὐστηροὶ νόμοι τοῦ Ὑμεναίου τὸ ἀπαγορεύουν διὰ τὸ μέλλον”.

*Diceris male te a tuis  
Unguentate, glabris, marite,  
Abstinere, sed abstine;  
Scimus haec tibi quae licent  
Sola cognita: sed marito  
Ista non eadem licent.<sup>1</sup>*

Τὸ “Glaber maritus”, σημαίνει κατὰ λέξιν τὸν “ἀπεψιλωμένον σύζυγον”, ἀναφέρεται δὲ εἰς τὴν συνήθειαν τῶν Ῥωμαίων, νὰ ἀποψιλοῦσι τοὺς νεαροὺς δούλους, οἱ ὅποιοι ἐξετέλουν ἐν τῇ οἰκίᾳ χρῆσι συζύγου (pueri delicati). Οἱ Ῥωμαῖκοι ἄλλως τε νόμοι ἦσαν πολὺ ἀνεκτικοὶ εἰς τὸ ζήτημα τῶν ἡθῶν. Ἐπροστάτευε μόνον τοὺς ἐλευθέρους πολίτας καὶ τὰς νομίμους συζύγους. Ὁ Ῥωμαῖος πολίτης μέχρι τοῦ γάμου του, ἡδύνατο νὰ ἱκανοποιῇ ὅλα τὰ πάθη του ἐπὶ τῶν δούλων, χωρὶς κανεὶς νὰ τὸν ἐμποδίσῃ ἢ νὰ τὸν μεμφθῇ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν νεανίαν, τὸν ὁποῖον ὁ Ἀπουλήϊος ὀνομάζει “internuculus”, ὁ Κάτουλλος τὸν εἰδοποιεῖ ὅτι ἡ ἀποστολή του ἐτελείωσε, καὶ ὅτι δὲν ἔχουσι πλέον ἀνάγκην τῶν ὑπηρεσιῶν του, τὸν συμβουλεύει δὲ “νὰ ῥίπτῃ καρύδια στὰ παιδιὰ”, διὰ νὰ περνᾷ τὰς ὥρας τῆς ἀνίας του.

*Neu nuces pueris, neget*

1) Ποίημ. 61, στίχ. 141—145.

*Desertum domini audiens  
Concubinus amorem<sup>1</sup>.*

Πράγματι δὲ ὑπῆρχε συνήθεια νὰ ῥίπτουν καρύδια εἰς τὰ παιδιὰ, κατὰ τὴν γαμήλιον τελετὴν, ὅπως σήμερον ῥίπτουν κουφέτα εἰς τοὺς γάμους καὶ τὰ βαφτίσια. Ὁ Φραγκῖσκος Νοῆλ παραδέχεται ὅτι ἔκαμνον τοῦτο διὰ νὰ ἀποδείξουν ὅτι ὁ σύζυγος δὲν ἔπρεπε νὰ λαμβάνῃ πλέον μέρος εἰς τὰς διασκεδάσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ὁπόθεν καὶ ἡ φράσις *nuces relinquere*,<sup>2</sup> παρὰ τῷ ποιητῇ Περσίῳ, ἡ ὁποία ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ *ad virilia transire*.<sup>3</sup>

Ἡ δὲ σύζυγος ἔθετε τέλος εἰς τὰς παρὰ φύσιν ἰδιοτροπίας τοῦ συζύγου της, κόπτουσα διὰ τῆς ψαλλίδος τὰ μαλλιά τοῦ εὐνοουμένου τοῦ ἀνδρός της. Ἡ πρᾶξις δὲ αὕτη ἐγένετο τὴν ἐπομένῃν τοῦ γάμου, εἴτε ὑπὸ τοῦ κουρέως, εἴτε κατὰ τὸν Μαρτιάλιον ὑπ' αὐτῆς τῆς συζύγου.

Ὅποια διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἡθῶν τούτων καὶ τῶν αὐστηρῶν ἡθῶν τῆς πρώτης ἱστορικῆς περιόδου, καθ' ἣν ἡ φυσικὴ δύναμις ἦτο θυγάτηρ τῆς ἐλευθερίας καὶ Κάτων ὁ Κήνσωρ ἐγένετο πατὴρ κατὰ τὸ ὀγδοηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του, ὁ δὲ στρατηγὸς Πρόκουλος ἔγραφεν εἰς τὸν Μετιανόν :

*"Centum ex Sarmata virgines cepi. Ex his una nocta decem inivi; omnes tamen quod in me erat mulieres intra dies X reddidi!,"*

Δέκα παρθένοι διακορευθεῖσαι εἰς μίαν νύκτα καὶ τοῦτο ἐπὶ δέκα κατὰ σειρὰν ἡμέρας, ἀποδεικνύουν ὅτι τὰ νειᾶτα τοῦ ῥωμαίου τούτου στρατηγοῦ, ἐπέρασαν χωρὶς τὸν *concupinus* τοῦ Μανλίου καὶ τῶν ὁμοίων του!

Ἀλλὰ ποίαν φυσικὴν καὶ ἡθικὴν δύναμιν δυνάμεθα νὰ ἀπαιτήσωμεν πράγματι ἀπὸ ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι κατὰ τὴν νεότητά των κατηναλώθησαν εἰς τὸν αὐνανισμόν καὶ τὴν παιδεραστίαν! Τί θὰ ἀπογίνωσιν ἀργότερον ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν παρομοίων ἀρχῶν, κατὰ τὴν ὀκνηρίαν τῆς αὐτοκρατορικῆς δικτατορίας, μὲ τὴν ἀφθονίαν τὴν ὁποίαν παρεῖχον τὰ μεγάλα πλούτη! Καὶ ποίαν ἀνατροφὴν θὰ δυνηθῶσι νὰ δώσωσιν εἰς τὰς γυναῖκας των οἱ πρόωροι οὗτοι ἀκόλαστοι! Κατ' ἀνάγκην καὶ αὗται θὰ μάθωσιν ἐρεθισμούς τινες τῶν γεννητικῶν ὀργάνων, καὶ θὰ θελήσουν ἐπομένως νὰ δοκιμάσουν καὶ αὗται τὰς νοσηρὰς ταύτας ἀπολαύσεις τοῦ ἀνδρός.

\* \*

Σατυρίζων ὁ Κάτουλλος τὸν Καίσαρα καὶ τὸν Μαιμούρραν, διὰ τὸν ἀκόλαστον καὶ σκανδαλώδη βίον των, λέγει τὰ ἑξῆς:

*Pulcre convenit improbis cinaedis,  
Mamurrae pathicoque Caesarique  
Nec mirum; maculae paris utrique,  
Verbana altera et illa Formiana,*

1) Αὐτόθι, στίχ. 128 - 130.

2) Ἦτοι κατὰ λέξιν: ἐγκαταλείπειν τὰ καρύδια.

3) Εἰσέρχεσθαι εἰς τὴν ἀνδρικήν ἡλικίαν.

*Impressae resident nec eluentur;  
Morbosi pariter, gemelli utriusque  
Uno in lecticulo, erudituli ambo,  
Noc hic quam ille magis vorax adulter,  
Rivales sociei puellarum.  
Pulere convenit improbis cinaedis.<sup>1</sup>*

Ἦτοι: “Ἡ ἁρμονία εἶνε τελεία μεταξὺ τῶν μυσαρῶν τούτων κιναίδων, τοῦ Μαμούρρα<sup>2</sup> καὶ τοῦ παθητικοῦ Καίσαρος. Ἄλλ’ οὐδὲν τὸ παράδοξον. Ὁ ἕνας εἰς τὴν Ῥώμην, ὁ ἄλλος εἰς τὰς Φορμίας, καὶ οἱ δύο ἔχουν τὴν ἰδίαν νόσον, τῆς ὁποίας τὰ στίγματα λίαν ἔκδηλα, οὐδὲν δύναται νὰ ἐξαλείψῃ. Μολυσμένοι καὶ οἱ δύο, δίδυμοι σύντροφοι τῆς κλίνης, σοφοὶ καὶ οἱ δύο, καὶ ἅπληστοι μοιχοί, συναγωνίζονται μὲ τὰς παρθένους. Ἡ ἁρμονία εἶνε τελεία μεταξὺ τῶν μυσαρῶν τούτων ἀκολάστων.”

Ἡ φράσις “*maculae resident*,” τὴν ὁποίαν μεταχειρίζεται ὁ ποιητής, δεικνύει πόσον τὰ ἔχνη ἐκεῖνα ἦσαν βαθέα. Ὁ Κλαυδιανός, ἀπέδωκε τὴν ἰδίαν ἔννοιαν διὰ τοῦ ἐξῆς ἡμιστίχου:

*Vitii inolevit imago.*

Ὁ Καῖσαρ, ἄλλως τε εἶνε γνωστόν, δὲν διεκρίνετο ἐπὶ αὐστηρότητι ἠθῶν. Ἐλέγετο περὶ αὐτοῦ, ὥς ἀναφέρει ὁ ἱστορικός Σουετώνιος,<sup>3</sup> ὅτι ἦτο ὁ σύζυγος ὅλων τῶν γυναικῶν, καὶ ἡ σύζυγος ὅλων τῶν ἀνδρῶν. “*Omnium mulierum virum et omnium virorum mulierem*.”

Λέγεται ὅτι ὅταν ὁ Καῖσαρ ἔλαβε γνῶσιν τῆς σατύρας ταύτης, προσεκάλεσε τὸν Κάτουλλον εἰς γεῦμα, τὸ ὁποῖον ἐδέχθη, καὶ ὅτι ἀπὸ τότε ἔπαυσε τὰ κατὰ τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν δηκτικὰ ἐπιγράμματα του.

Αἱ δερματικαὶ αὗται παθήσεις, ἀσφαλῶς θὰ ὠφείλοντο εἰς τὸν ἀκόλαστον αὐτῶν βίον, ὅπως δεικνύει ἄλλως τε καὶ ἡ λέξις *morbosi*, δι’ ἧς χαρακτηρίζεται ἡ “θήλεια νοῦσος,” *morbo mulieri*, ὑπὸ τῆς ὁποίας, ὥς ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος,<sup>4</sup> προσεβλήθησαν οἱ Σκύθαι, τιμωρηθέντες ὑπὸ τῆς Θεᾶς Ἀφροδίτης τῆς ὁποίας ἐσύλησαν τὸν ἐν Ἀσκάλωνι ναόν.

Συγγραφεῖς τινες διέγνωσαν εἰς τὴν θήλειαν ταύτην νόσον τοῦ Ἡροδό-

1) Ἐπίγραμμ. 57.

2) Ὁ Μαμούρρας οὗτος ἐγεννήθη εἰς τὰς Φορμίας καὶ διατέλεσεν ἱλαρχος ἐν τῇ στρατῷ τοῦ Καίσαρος κατὰ τὴν ἐν Γαλατίᾳ ἐκστρατείαν αὐτοῦ, ὅπου ἀπέκτησε πολλὰ πλούτη. Φαίνεται ὅτι ἐδοκίμασε καὶ τὴν φιλολογίαν, γράφας ἴσως καὶ στίχους τινάς, ὥς φαίνεται ἐκ τοῦ 105 ἐπιγράμματος τοῦ Κατούλλου, ὅπου εἰρωνευόμενος αὐτὸν τὸν ὀνομάζει *Mentula* (= πέος).

3) Σουετωνίου, Καῖσαρ, κεφ. 52.

4) Ἡροδότου, Κλειώ, κεφ. 105. Τὸ σχετικὸν χωρίον ἔχει ὡς ἐξῆς: “Τοῖσι δὲ τῶν Σκυθῶν συλήσασι τὸ ἱερόν τὸ ἐν Ἀσκάλωνι καὶ τοῖσι τούτων ἐκγόνασιν ἐνέσκηπεν ἡ Θεὸς θήλειαν νοῦσον. Ὡστε ἅμα λέγουσί τε οἱ Σκύθαι διὰ τοῦτο σφῆας νοσέειν καὶ ὁρᾶν παρ’ ἐπυτοῖσι τοὺς ἀπικνεομένους εἰς τὴν Σκυθικὴν χώραν ὡς διακείσθαι, τοὺς καλέουσιν ἐνάρεας οἱ Σκύθαι.”

του, τὴν βλεννόρροϊαν. Ἄλλ' ἡ διάγνωσις αὕτη εἶνε πεπλανημένη, ἀφ' ἐνὸς μὲν διότι ἡ βλεννόρροϊα δὲν εἶνε κληρονομική, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι αὕτη δὲν ἀκολουθεῖται ὑπὸ ἐξωτερικῶν ὁρατῶν ἐκδηλώσεων. Ἄλλοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Astruc, ἐξηγεῖ αὐτὴν ὡς ἀπώλειαν τῆς ἀνδρότητας, τὴν δὲ λέξιν “ἐνάρεας,” διὰ τοῦ εὐνοῦχος. Ἄλλ' ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Dr Buret πουνθενὰ δὲν ἀναφέρεται ὅτι παρετηρήθη ἡ περίπτωσις εὐνούχου ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱόν. Κατὰ τὸν ἡμέτερον Κοραῖν,<sup>1</sup> ἡ θήλεια νοῦσος, ἦτο ἡ ἀνικανότης, περὶ τῆς ὁποίας ἀναφέρει ὁ Ἱπποκράτης. Κατὰ τὸν Buret<sup>2</sup> τέλος, ἦτο συφιλίς, ἡ ὁποία κατ' αὐτὸν ἀποδίδει καλλίτερα τὰ συμπτώματα τῆς περιγραφομένης νόσου.

Εἰς ἄλλο ἐπίγραμμα, σατυρίζων ἐρωμένην του τινά,<sup>3</sup> ἡ ὁποία ἀρνεῖται νὰ τοῦ ἐπιστρέψῃ μετὰ τὴν διάστασιν των τὰς ἐρωτικὰς ἐπιστολάς του, ἀπευθύνει τὴν κατωτέρω ἀποστροφὴν, τῆς ὁποίας τὴν ἱατρικὴν ἔννοιαν πάντες δύνανται νὰ κατανοήσωσι: “Πόρνη μολυσμένη, δός μου πίσω τὰ γράμματά μου, τὰ γράμματά μου δός μου πόρνη σαπισμένη!”

*Moecha putiota, redde codicillos;*

*Rodde, putida moecha, codicillos.*<sup>4</sup>

\* \* \*

Ἴδου ἄλλο ἐπίγραμμα, ἐπίσης ἐνδιαφέρον ὑπὸ ἱατρικὴν ἔποψιν. Ἀπευθύνεται εἰς τινὰ πτωχὸν καὶ ἀτυχῆ, ὀνόματι Φούριον, ὅστις δὲν ἔχει οὔτε δούλους, οὔτε φωτιά, οὔτε χρήματα, οὔτε κορέους ἐλλείψει κλίνης, οὔτε ἀράχνας ἐλλείψει οἰκίας. Ἐν τούτοις ἡ σύζυγός του, ὁ πατέρας του καὶ ὁ ἴδιος εἶνε ὑγιέστατοι καὶ χωνεύουν θαυμάσια. Θὰ εἰμποροῦσαν, λέγει, καὶ πέτρας ἀκόμη νὰ χωνεύσουν.

*. . . . Bene nam valetis omnes*

*Pulere concoquitis*<sup>5</sup>

Βεβαίως, προσθέτει, ὁ ἥλιος, τὸ κρῦο καὶ ἡ πεῖνα σᾶς ἐκόλλησαν τὸ κρέας στὸ κόκκαλο, ὥστε νὰ βλέπη τις διὰ μέσου αὐτῶν. Καὶ ὅμως εἴσθε εὐτυχέστεροι. Ἴδρωτες, σάλια, μύξες καὶ καταρροή, ὅλα αὐτὰ σᾶς εἶνε ἄγνωστα:

*A te sudor abest, abest saliva,*

1) Ἱπποκράτους, Περὶ ἀέρων, ὑδάτων, τόπων, Γαλλικὴ ἔκδοσις ὑπὸ Κοραῖ, 1800. Παρίσιον. Τόμ. Β, σχόλια, σελ. 331 καὶ ἐξῆς. Τὸ σχετικὸν χωρίον τοῦ Ἱπποκράτους, ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ἐτι τε πρὸς τουτέοισι εὐνουχίαι γίνονται πλεῖστοι ἐν Σκύθησι, καὶ γυναικῆϊα ἐργάζονται ὡς αἱ γυναῖκες, διαλέγονται τε ὁμοίως· καλεῦνται τε οἱ τοιοῦτοι ἀνανδριεῖς. Οἱ μὲν οὖν ἐπιχώριοι τὴν αἰτίην προστιθέασιν Θεῷ, καὶ σέβονται τουτέους τοὺς ἀνθρώπους καὶ προσκινέουσι, δεδαικότες περὶ ἐωυτέων ἕκαστοι». (κεφ. 106).

2) Dr F. Buret, *La Syphilis aujourd'hui et chez les anciens*, σελ. 164 καὶ ἐξῆς.

3) Πολλοὶ τῶν ἐρμηνευτῶν ἐν τῷ προσώπῳ τῆς ἐρωμένης ταύτης διαβλέπωσι τὴν Λεσβίαν, ἀλλ' εἶνε ἀμφίβολον.

4) Ἐπίγραμμα 42, στιχ. 11-12.

5) Ἐπίγραμμα 23 στιχ. 7-8.

*Muccusque et mala pituita nasi*<sup>1</sup>.

“Ἐκτὸς τῆς καθαριότητος ταύτης, πρόσθεσε καὶ ἓνα πρᾶγμα καθαρώτερον: ὁ πάτος σου (culus, potex) εἶνε καθαρώτερος ἀπὸ μιὰ ἀλατιέρα,<sup>2</sup> καὶ δὲν πηγαίνεις στὸν ἀπόπατο παρὰ δέκα φορές τὸ χρόνον.”

*Quod culus tibi purior salillo est,  
Nec toto decies casas in anno.*<sup>3</sup>

“Καὶ αὐτὰ ποὺ κάμνεις εἶνε σκληρότερα ἀπὸ τὰ κουκιά καὶ τὰ χαλίκια. Θὰ εἴμποροῦσες νὰ τὰ τρίψῃς μὲ τὰ χέρια σου, χωρὶς νὰ λερώσῃς τὰ δάκτυλά σου.”

*Atque id durius est faba et lapillis  
Quod tu si manibus teras fricesque*<sup>4</sup>  
*Non muquam digitum inquinare posses.*

“Νομίζεις λοιπόν, ἔξακολουθεῖ, ὅτι μικρὰ εἶνε αὐτὰ τὰ πλεονεκτήματα; Παῦσε λοιπόν, Φούριε, νὰ ὀνειροπολῇς πλούτη καὶ μάθε νὰ ἐκτιμᾷς τὴν ἀξίαν τῆς εὐτυχίας σου.”

Μεγαλειτέρα εἰρωνεία δὲν θὰ εἴμποροῦσε νὰ γίνῃ δι’ ἓνα πτωχὸν ἄνθρωπον.

\* \*

Μίαν τῶν ῥῥῶν του ἀφιέρωσεν εἰς τὴν ἔξοχὴν του, εὐγνωμονῶν διὰ τὴν θεραπείαν του, ὅταν εἶχε προσβληθῇ ἀπὸ ἓνα κακοήθη βῆχα.

*..... malamque poctore expuli tussim.*

“ὦ ἔξοχὴ τῶν πατέρων μου, λέγει, εἰς σὲ ὀφείλω τὴν σωτηρίαν μου, καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν μου ἀπὸ τὸν δυνατὸν ἐκείνον βῆχα ποὺ ξεσχίζει τὸ στήθος, διὰ τῆς ἀναπαύσεως καὶ τῆς ἀκαλήφης<sup>5</sup>” (τσουκνίδας).

*Hie me gravedo frigida, et frequens tussio*

1) Αὐτόθι, στιχ. 16-17.

2) Purior salillo, ἀναμφιβόλως εἶνε παροιμία τις.

3) Αὐτόθι, στίχ. 19-20.

4) Αὐτόθι, στίχ. 21-23. Τοὺς στίχους τούτους μετέφρασεν ὁ Rabelais, (Pantagruel, Βιβλ. IV, κεφ. 52) διὰ τῶν κάτωθι στίχων:

*En tout un an tu ne chie dix crottes,  
Et si des mains tu les brises et frottes,  
Ja n'en pourras ton doigt souiller de erres,  
Car dures sont plus que fèves et pierres.*

5) Ἡ ἀκαλήφη ἢ ἀκαλύφη, εἶνε φυτὸν ποῶδες ἢ θαμνῶδες, τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσι περὶ τὰ 215 εἴδη κοινὰ εἰς τὰς θερμὰς χώρας. Ἡ ἀκαλήφη τῶν ἀρχαίων ἀνάγεται εἰς τὰς κνίδας (τσουκνίδας), ὁ δὲ Διοσκουρίδης μνημονεύει δύο εἴδη χρήσιμα ἐν τῇ ἱατρικῇ. Τούτων ἡ μὲν “ἀγριωτέρα, τραχυτέρα καὶ πλατυτέρα καὶ μελαντέρα τοῖς φύλλοις,” εἶνε ἀναμφιβόλως ἡ κοινῶς λεγομένη τσουκνίδα (*Urtica pilulifera*) ἡ δὲ “ἑτέρα λεπτόσπερμος,” φαίνεται ὅτι εἶνε κνίδη ἢ καυστική (*Urtica urens*).

*Quassavit, usquedum in tuum sinnum fugi,  
Et me recurari otioque et urtica.*<sup>1</sup>

Ἡ τσουκνίδα μαγειρευμένη συνιστάτο εἰς τοὺς πάσχοντας, ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἰατρῶν, ἀκόμη δὲ καὶ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐχρησιμοποιεῖτο ἐν τῇ ἱατρικῇ, ἰδίως οἱ σπόροι εἰδους τινος ἀκαλήφης, τῆς *urtica urens*, κατὰ τῶν στηθικῶν νοσημάτων. Τὸ δὲ σιρόπιον αὐτῆς ἀνεγράφετο ὡσαύτως κατὰ τῆς αἱμοπτυσίας καὶ τινων συμπτωμάτων τῆς πνευμονικῆς φυματιάσεως.

Οἱ ἀρχαῖοι ἐγνώριζον τὰς ἀρετὰς τῶν θρεπτικῶν τροφῶν. Ὁ Μαρτιάλιος ἐξύμνησε τὰς ἀφροδισιακὰς ἀρετὰς τῶν βολβῶν, τόσον διὰ τὴν γεῦσίν των, ὅσον καὶ διὰ τὰς διεγερτικὰς δυνάμεις.

“Ἐὰν ἡ γυναικί σου, λέγει, εἶνε γραῖα, ἐὰν τὸ κορμί σου ἔχασε κάθε δύναμι, τὸ καλλίτερον ποὺ ἔχεις νὰ κάμης εἶνε νὰ τρώγῃς βολβούς”.

*Cum sit anus conjux et sint mortua membra,  
Nil aliud bulbis quam satur esse potes.*

Οἱ βολβοί, κοινῶς βορβοί, ἐθωροῦντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς νοστιμώτατον ἔδεσμα, παρεσκεύαζον δ’ αὐτοὺς διαφοροτρόπως: μὲ τυρί, μέλι, σισάμι, λάδι ἢ σίλφιον. Καὶ σήμερον ἀκόμη εἶνε περιζήτητοι ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, τοὺς ὁποίους διατηροῦσιν εἰς ὄξος, ἀφοῦ προηγουμένως βρασθῶσι καὶ καθαρισθῶσι.

Ὁ Ἀθήναιος<sup>2</sup> ἀναφέρει πολλοὺς συγγραφεῖς, ἐξυμνοῦντας τὰς διαφορὰς γευστικὰς αὐτῶν ιδιότητας, κυρίως δὲ τὴν “πρὸς τὰ ἀφροδίσια δύναμιν,” αὐτῶν, καὶ διακρίνει πολλὰ εἶδη αὐτῶν, τῶν ὁποίων “οἱ βασιλικοὶ λεγόμενοι κρείσσονες τῶν ἄλλων εἰσίν”.

Μετ’ αὐτοὺς ἔρχονται οἱ πυρροί, ἔπειτα οἱ λευκοὶ καὶ Λιβυκοὶ καὶ χειρότεροι πάντων οἱ Αἰγυπτιακοί. Κατὰ δὲ τὸν Δίφιλον<sup>3</sup> παρ’ Ἀθηναίῳ “οἱ βολβοὶ δύσπεπτοι μὲν εἰσι, πολύτροφοι δὲ καὶ εὐστόμαχοι, ἔτι δὲ σμηκτικοὶ καὶ ἀμβλυντικοὶ ὄψεως, διεγερτικοὶ δ’ ἀφροδισίων”.

Κατὰ δὲ τὸν Ἡρακλείδην τὸν Ταραντῖνον<sup>4</sup> “βολβὸς καὶ κοχλίας καὶ ῥὸν καὶ τὰ ὅμοια δοκεῖ σπέρματος εἶνε ποιητικά, οὐ διὰ τὸ πολύτροφα εἶναι, ἀλλὰ τὸ ὁμοειδεῖς ἔχειν τὰς πρώτας φύσεις αὐτὰς τὰς δυνάμεις τῷ σπέρματι”.

Δηλαδή: “Ὁ βολβός, ὁ σαλιαγκός, τὰ ῥὰ καὶ ἄλλα παρόμοια, θεωροῦνται ὡς σπερματογόνα, ὅχι διότι εἶνε ἰσχυρὰ θρεπτικά, ἀλλὰ διότι τὰ συστατικά των ἔχουν τὴν ἰδίαν ὥσιν καὶ τὴν αὐτὴν φύσιν μὲ τὸ σπέρμα”.

1) Ὠδὴ 44, στίχ. 13-15.

2) Ἀθηναίου Δειπνοσοφισταί, Βιβλ. Β, 64.

3) Αὐτόθι. Δίφιλος ὁ Σίφνιος, ζήσας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ τρίτου π. Χ. αἰῶνος καὶ γράψας διαιτητικὸν σύγγραμμα “Περὶ τῶν προσφερομένων τοῖς νοσοῦσι καὶ τοῖς ὑγιαίνουσιν”.

4) Περίφημος ἰατρός ζήσας κατὰ τὸν πρῶτον π. Χ. αἰῶνα, μαθητὴς τοῦ Μαντίου, ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἐμπειρικῶν, “ἰατρός ἄριστος τὰ τε ἄλλα καὶ τῆς τέχνης γεγινώς καὶ πλείστων φαρμάκων ἐμπειρός”, ὡς λέγει περὶ αὐτοῦ ὁ Γαληνός.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ὕδνα (κοινῶς τροῦφφα) ἔλεγε περὶ αὐτῶν ὁ Μαρτιάλιος ὅτι μετὰ τὰ μανιτάρια, ἦσαν οἱ πρῶτοι καρποὶ τῆς γῆς..... καὶ τὰ ἐγνώριζε καλῶς. “Δύσπεπτά φησιν εἶναι τὰ ὕδνα, λέγει ὁ Δίφιλος<sup>1</sup> εὐχολὰ δὲ καὶ παραλεαντικά, προσέτι δὲ διαχωρητικά, καὶ ἔνια αὐτῶν ὁμοίως τοῖς μύκαις πνιγώδη εἶναι,,.

Μεταξὺ τῶν ἀφροδισιακῶν πρέπει νὰ κατατάξωμεν καὶ τὸ σατύριον, τοῦ γένους τῶν ὀρχεοειδῶν, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν Πλίνιον<sup>2</sup> ἦτο ἰσχυρὸν ἀφροδισιακόν. Οἱ Ἕλληνες ἐπίστευον ὅτι ἤρκει νὰ κρατῇ τις μόνον τὴν ῥίζαν αὐτοῦ διὰ νὰ διεγείρῃ ἐρωτικὸν πόθον, πολὺ δὲ περισσότερον ἂν ἐλαμβάνετο ἐντὸς οἴνου. Οὗτος δὲ εἶνε ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ἔδιδον εἰς τοὺς τράγους νὰ πίνωσιν ἐξ αὐτοῦ. Εἶνε τὸ αὐτὸ μὲ τὸ priapiscion ἢ testiculum leporis, τοῦ ἱατροῦ Ἀπουληίου, καὶ τὸ ὁποῖον ἀκόμη καὶ σήμερον εἶνε γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Satyrium hircicum, τῆς οἰκογενείας τῶν ὀρχεοειδῶν, αὐξάνον εἰς ὑγρὰ μέρη καὶ ἀποπέμπον ἰσχυρὰν ὁσμὴν τράγου. Κατὰ τινὰ δὲ παράδοσιν, ὁ μανδραγόρας, ἡ ἰνδικὴ κάνναβις, προφανῶς τὸ χασίς, αἱ ἀριστολογίαι, αἱ δρυμεῖαι ῥητῖναι, οἱ σπόροι τῶν χειλανθῶν φυτῶν, ἔντομα διάφορα καὶ ἰχθυῖς, ἀπετέλουν τὴν σύνθεσιν τοῦ μίγματος ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἦτο γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα σατύριον. Τινὲς μάλιστα εἰς τὸν μανδραγόραν ἀνεγνώρισαν τὸ περίφημον dudain τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ Ῥαχὴλ ἢ σύζυγος τοῦ πατριάρχου Ἰακώβ, κατενίκησε τὴν στειρότητά της.<sup>3</sup>

Γενικῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ σατυρίου ἢ ἀκριβέστερον ἀντίδοτον σατυρίου, οἱ Ἕλληνες περιελάμβανον κάθε ποτόν, δυνάμενον νὰ διεγείρῃ ἢ νὰ ἀναζωογονήσῃ τὴν γενετήσιον ὁρμὴν. Ὅσάκις δὲ ἤθελον νὰ καταπραῦνωσι τὴν ἐξ αὐτοῦ διέγερσιν, ἔπινον ὑδρόμελι καὶ ἔγχυμα θρίδακος (μαρουλιοῦ).

Ὁ Ὀβίδιος ἐκθειάζει τὸ ἀσκαλόνιον<sup>4</sup> κρόμμυον, (*Allium ascalonicum*), τὸ ὁποῖον αὐξάνει εἰς τοὺς κήπους μας, ὡς κατ' ἐξοχὴν ἀφροδισιακόν: *Herba salax*.

Πρὶν ἢ καταλίπωμεν τὸ θέμα τοῦτο, ἀναμνησθῶμεν ὅτι εἰς τινὰ πρὸς τὴν Λεσβίαν ᾧδῶν του, ὁ Κάτουλλος ὑπαινίσσεται τὸ περίφημον σίλφιον, τὸ ὁποῖον φύεται ἐν Κυρηναίᾳ τῆς Ἀφρικῆς.

### *Laser piciferis jacet Cyrenis.*

Ὁ C. Castel,<sup>5</sup> λέγει, ὅτι τὸ laser lazantium, ἢ σίλφιον, ὑπῆρξε περίφημον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα φυτόν, ἀλλ' ὅτι δὲν ἐμελετήθη ἐπαρκῶς. Φαί-

1) Ἀθηναίου Δειπνοσοφισταί, Βιβλ.

2) Πλινίου Φυσ. Ἱστορ. Βιβλ. XXVI, 53, 1-2.

3) Dr Cabanés, Remèdes d'autrefois, σελ. 487. Γενέσ. κεφ. XXX, 14.

4) Τοῦτο φέρει ἄνθη ἄγωνα, παράγει ἐλάχιστον σπόρον, καὶ πολλαπλασιάζεται διὰ τῶν βολβῶν του, οἵτινες εἶνε φαγώσιμοι. Τὸ ἀσκαλόνιον κρόμμυον, πολλῶν ἀρχαίων συγγραφέων, κατήγετο ὅπως ἀναφέρει ὁ Στράβων (XVI, 759) ἐκ τῆς περὶ τὴν Ἀσκαλῶνα τῆς Συρίας χώραν “ἥτις ἀγαθὸς ἐστὶ κρομμυῶν,,.

5) C. Catsel, Les Plantes, Poèmes.

νεται ὅτι ἐφύετο εἰς τὴν Λιβύην, παρὰ τὴν Μεγάλην Σύρτιν, καὶ τὰ πέρας τῆς Κυρήνης, ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς ὁποίας ἀπεικονίζεται τοῦτο.<sup>1</sup>

Κατ' ἀρχαίς ἡ ἐξαγωγή του ἦτο ἀπηγορευμένη διὰ δημοσίου διατάγματος. Ἀκολούθως ὅμως οἱ Κυρηναῖοι ἐχαλάρωσαν τὸν αὐστηρὸν τοῦτον νόμον. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ φυτὸν τοῦτο δυσκόλως ἐνεκλιματίζετο εἰς ἄλλην γῆν καὶ ἔχανε τὰς ιδιότητάς του, τὸ σίλφιον τῆς Κυρηναίας διετήρησε καὶ πάλιν τὴν ἐμπορικὴν του ἀξίαν, πωλούμενον πρὸς ἴσον βάρους ἀργύρου. Διετήρουν δὲ αὐτὸ εἰς τὸ δημόσιον θησαυροφυλάκιον τῶν πόλεων μετὰ τῶν πολυτίμων θησαυρῶν.

Ἐκ τῆς ἱστορίας γνωρίζομεν ὅτι ὁ Καῖσαρ μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Πομπηίου, ἀπέσυρεν ἐκ τοῦ θησαυροφυλακίου τῆς Ῥώμης 1500 λίβρας σιλφίου. Μετεχειρίζετο δὲ αὐτὸ ἡ ἱατρικὴ ἐξωτερικῶς καὶ ἐσωτερικῶς. Πλὴν τοῦ ὁποῦ τοῦ σιλφίου ἐχρησιμοποιεῖ καὶ ἄλλα μέρη τοῦ φυτοῦ. Ὁ μίσχος του π. χ. τρωγόμενος βραστὸς ἢ ψητός, ἦτο εὐχάριστον καὶ ἀποτελεσματικὸν καθαρικόν, τὰ δὲ φύλλα του ἀναμειγμένα μὲ σαλάταν, ἦσαν δυναμωτικὰ τοῦ στομάχου καὶ εὐωδιάζον τὴν ἀναπνοήν. Ἐπίσης ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὴν μυρεψικὴν καὶ μυροποιεῖαν.<sup>2</sup>

\* \*

Ἐξακολουθοῦντες τὴν ἀνάγνωσίν μας, θὰ ἴδωμεν ὅτι ὁ Κάτουλλος μᾶς ὑποδεικνύει ἓνα τρόπον ἀρκετὰ περίεργον πρὸς διάγνωσιν μιᾶς ὑπόπτου ἐγκυμοσύνης. Εἷς τι τῶν ἡρωϊκῶν ποιημάτων του “Οἱ γάμοι τῆς Θέτιδος καὶ τοῦ Πηλέως», ἀφοῦ συγκαρῇ τοὺς εὐτυχεῖς νεονύμφους, τοὺς παρακινεῖ νὰ σπεύσουν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν θερμῶν πόθων των. Εἰς δὲ τὴν Θέτιδα λέγει: παραδόσου εἰς τὸν σύζυγον ποὺ σὲ λατρεύει. Αὐτίον τὸ πρῶτ' ἢ τροφός σου δὲν θὰ εἰμπορέσῃ νὰ σοῦ περάσῃ τὸ περιλαίμιον τῆς χθές, διότι δὲν θὰ σοῦ κάμει πλέον:

*Non illam nutrix orienti luce revisens*

*Hesterno collum poterit circumdare filo.*<sup>3</sup>

Οἱ στίχοι οὗτοι ἀναφέρονται εἰς τὴν πρόληψιν τῶν ἀρχαίων, καθ' ἣν ὁ λαϊκὸς τῶν παρθένων ἐπάχυνε, μόλις ἔχανον τὴν παρθενίαν των. Καὶ σήμερον δὲ ἀκόμη σώζονται ἔχνη τῆς προλήψεως ταύτης, τῆς ὁποίας ὅμως ἀγνωστος παραμένει ἡ καταγωγὴ.

Ὁ D<sup>r</sup> Cabanis,<sup>4</sup> παρετήρησεν ἥδη, ὅτι ἡ πρώτη ἀπόλαυσις τῶν ἡδονῶν τοῦ ἔρωτος, εἶνε ἐνίοτε ἀναγκαιοτάτη πρὸς συμπλήρωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν ὀργάνων τούτων, τὰ ὁποῖα εἶνε ἔδρα αὐτῶν, καὶ ὅτι ἡ αἰσθητικότης τῶν ὀρ-

1) Head-Σβορώνου, Ἱστορία τῶν Νομισμάτων, Τόμ. Β., σελ. 477 καὶ ἐξῆς.

2) Ὁ Πλίνιος (Φυσ. Ἱστορ. Βιβλ. XIX, 15, 1) ἀναφέρει τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ, καὶ παρέχει ἀρκετὰς πληροφορίας περὶ τῆς συγκομιδῆς καὶ χρησιμοποίησώς του.

3) Ποίημα 64, στίχ. 375-376.

4) D<sup>r</sup> Cabanis, Rapports du physique et du moral de l'homme, 8<sup>n</sup> ἔκδοσις ὑπὸ L. Peisse, Paris, 1844.

γάνων τούτων δὲν εἶνε τελεία παρὰ μετὰ τὴν χρῆσιν καὶ ἐξάσκησιν αὐτῶν.

Τοιουτοτρόπως ἡ γενικὴ ἐξοίδησις τῶν μερῶν τοῦ σώματος, ὅπου ὑπάρχουν ἀδένες, ἰδίως τοῦ στήθους καὶ τῆς προσθίας ἐπιφανείας τοῦ λαιμοῦ, εἶνε ἀποτέλεσμα τοῦ ζωηροῦ τούτου κλονισμοῦ. Ὑπόκεινται δὲ τὰ ὄργανα τῆς γυναικὸς εἰς τὰς αὐτομάτους ταύτας ἐξοιδήσεις, διότι περιβάλλονται καὶ ἐμποτίζονται ὑπὸ ἀφθονωτέρου κυτταρολιπώδους ἵστοῦ, ὅστις λαμβάνει πάντοτε ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν διάπλασιν τῶν μελῶν, μετὰ τῶν ὁποίων εἶνε συνδεδεμένος. Ὡστε οὐχὶ ἄνευ λόγου καὶ σήμερον ἀκόμη θεωροῦσι τὴν αἰφνιδίαν ἐξοίδησιν τοῦ λαιμοῦ τῶν παρθένων ὡς σημεῖον διακορεύσεως.

\* \*

Ἐξετάσωμεν ἤδη τὰ ἐπιγράμματα.

Εἰς τὸ κατὰ τοῦ Ἐγνατίου<sup>1</sup> ἐπίγραμμα του, ὁ Κάτουλλος τὸν εἰρωνεύεται διότι γελᾷ πάντοτε διὰ νὰ δεικνύῃ τὰ ὠραῖα δόντια του. “Δὲν εἶσαι ἐν τούτοις, τοῦ λέγει, οὔτε Σαβῖνος, οὔτε Ἑτρουρός, οὔτε πολίτης οἰασδήποτε ἄλλης χώρας τῆς Ἰταλίας, ὅπου πλύνουν τὸ στόμα μὲ καθαρὸ νερό”.

*Si urbanus esses, aut Salinus, aut Tiburs,  
Aut parvus UMBER, aut obessus Etruscus,  
Aut Lanuvinus ater atque dentatus,  
Aut Transpadanus, ut meos quoque attingam  
Aut qui lubet, qui puriter lavit dentes.*<sup>2</sup>

“Ἄλλ’ εἶσαι Κελτίβηρ, προσθέτει, εἶσαι ἀπὸ τὴν χώραν τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι τρίβουν κάθε πρωὶ τὰ δόντια των καὶ τὰ κόκκινα γούλια των, μὲ τὸ κάτουρον των. Ἔτσι ὅσον τὰ δόντια σου εἶνε λευκότερα, τόσον ἡ ἀσπρίλλα των προδίδει τὴν προέλευσιν τῆς ἀηδοῦς συνταγῆς:

*Nunc Celtiber es: Celtiberia in terra  
Quod quisque minxit, hoc solet sibi manere  
Dentem atque iste vester expolitior dens est,  
Hoc te amplius bibisse praedicet loti.*<sup>3</sup>

Εἰς τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο βλέπομεν μὲ ποίαν ὑπερηφάνειαν εἰρωνεύεται ὁ Κάτουλλος τὸν Κελτίβηρα τοῦτον, βεβαιῶν ὅτι ἡ βρωμερὰ καὶ ἀηδὴς αὐτῇ συνήθεια δὲν ὑπάρχει οὔτε εἰς τὸν Λομβαρδὸν (Transpadanus) οὔτε εἰς τὸν Τοσκανὸν (Etruscus), πολὺ δὲ ὀλιγώτερον εἰς τὸν Ῥωμαῖον (urbanus). Πρέπει νὰ εἶνε τις Κελτίβηρ διὰ νὰ κάμῃ τὴν τουαλέτταν του μὲ τέτοιο προᾶγμα:

*Quod quisquit minxit.*

1) Ὁ Ἐγνάτιος οὗτος, κομψευόμενός τις νεανίας ἐξ Ἰσπανίας, ἄγνωστος ἄλλοθεν, ὑπερηφανεύετο διὰ τὰ μακρὰ του μαλλιά, τὰ περιποιημένα γένεια του καὶ τὰ λευκὰ δόντια του, γελῶν πάντοτε διὰ νὰ ἐπιδεικνύῃ αὐτά.

2) Ἐπίγραμμα 39, στίχ. 10-14.

3) Ἐπίγραμμα 39, στίχ. 17-21.

Διὰ τὸν Κάτουλλον, ὁ Ἐγνάτιος εἶνε ἓνα ἀκάθαρτον ὄν, εἶνε κακοανατεθραμμένος, ἓνας ξένος, ὁ ὁποῖος ἔχει μίαν μανίαν, ἓνα τίς, ὅπως θὰ ἐλέγομεν σήμερον, νὰ γελᾷ πάντοτε.

*Quid hunc habet morbum,*

καὶ τοῦ ὁποίου τὰ ἥθη δὲν εἶνε ἐξευγενισμένα.

Ἡ χρῆσις τοῦ οὔρου δὲν ἦτο μονοπώλιον τῶν Κελτιβήρων. Ἐχρησιμοποιεῖτο γενικῶς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς φάρμακον, ἄλλοτε ἐξωτερικῶς, ἐν εἵδη ἐπιθεμάτων ἢ πλύσεων, καὶ ἄλλοτε ἐσωτερικῶς..... ὡς πόμα κατὰ διαφόρων παθήσεων.

Ὁ Ἡρόδοτος<sup>1</sup> ἀναφέρει ὅτι ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Σεσώστριος Φερῶν, πάσχων ἀπὸ δεκαετίας οὐχὶ βεβαίως ἐκ τελείας τυφλότητος, ὅπως διηγεῖται ἀφελῶς ὁ πατήρ τῆς ἱστορίας, ἀλλ' ἐκ τινος δυσιάτου ὀφθαλμικῆς παθήσεως, ἐθεραπεύθη κατὰ συμβουλήν τῶν μάγων, διὰ τοῦ οὔρου γυναικός, "ἥτις παρὰ τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα μοῦνον πεφοίτηκε, ἄλλων ἀνδρῶν ἐοῦσα ἄπειρος,, τὴν ὁποίαν καὶ ἐνυμφεύθη. Ἐπίσης ἀναφέρει ὅτι οἱ Λίβυες ἔχυνον οὔρον ταύρου εἰς τοὺς ἐξ ἐπιληψίας προσβαλλομένους παῖδας.

Ὁ Διόδωρος Σικελιώτης<sup>2</sup> καὶ ὁ Στράβων,<sup>3</sup> ἀναφέρουσι πράγματι ὅτι οἱ Κελτίβηρες καὶ οἱ Κανταβροὶ καὶ τινες τῶν Γαλατῶν, εἶχον τὴν συνήθειαν νὰ πλύνωσι μὲ οὔρον τὰ δόντια των, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπιβεβαιοῖ τὰ ὑπὸ τοῦ Κατούλλου λεγόμενα.

Ἐχρησιμοποιεῖτο γενικῶς ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἱατρῶν, ὡς ὀρεκτικόν, ὡς ἀπισχναντικόν, διαλυτικόν, ἀντισηπτικόν, κατὰ τοῦ βηχός, κατὰ τῶν δερματικῶν καὶ ὀφθαλμικῶν παθήσεων. Ἐπίσης κατὰ τῶν ὄγκων πάσης φύσεως καὶ καρκινικῶν ἀκόμη καὶ ἀρθριτικῶν καὶ τῶν δειγμάτων τοῦ σκορπίου.

Οἱ Κινέζοι μεταχειρίζονται τὰ οὔρα γυναικὸς ἐν τῇ θεραπείᾳ τῶν ἀποστημάτων. Ὡς θερμὸν ἀλκαλικὸν ὑγρόν, οὐδὲν τὸ παράδοxon, ἂν ἐπενεργεῖ ὡς μαλακτικόν. Εἰς δὲ τὰς Ἰνδίας χορηγοῦσι μικρὰν ποσότητα οὔρου παιδιοῦ εἰς κόρην καὶ τὰνάπαλιν, ἵνα προλάβωσι τὴν κυάνωσιν τῶν βρεφῶν.

Ἡ χρῆσις τοῦ οὔρου φαίνεται ὅτι ἦτο λίαν διαδεδομένη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Γαληνοῦ ἐχορήγουν ἤδη οὔρον παιδὸς δι' ὠρισμένας παθήσεις, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποδοκιμάζει ὁ ἐκ Περγάμου ἱατρός. Ἐν Συρίᾳ φαίνεται ὅτι ἦτο συνήθης ἡ χρῆσις τοῦ κατὰ τῶν ἐκάστοτε παρουσιαζομένων ἐπιδημιῶν πανώλους.

Ὁ Διοσκουρίδης συνεβούλευε τὴν χρῆσιν αὐτοῦ κατὰ τῶν δηγμάτων

1) Ἡροδ. II, 111.

2) Διοδ. Σικελ. V, 33. "Ἴδιον δέ τι καὶ παράδοxon νόμιμον παρ' αὐτοῖς ἐστί. Ἐπιμελεῖς γὰρ ὄντες καὶ καθάριοι ταῖς διαίταις, ἐν ἔργον ἐπιτηδεύουσι βάνανσον καὶ πολλῆς ἀκαθαρείας κεκοινωνικός· παρ' ἑκαστα γὰρ τὸ σῶμα λούουσιν οὔρῳ, καὶ τοὺς ὀδόντας παρατρύβοντες, ταύτην ἡγοῦνται θεραπείαν εἶναι τοῦ σώματος,,.

3) Καὶ ὁ Στράβων (III, 164) τὰ αὐτὰ περὶ τοῦ ἐπαναλαμβάνει.

τῆς ἐχίδνης, καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑδρωπικίας. Κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφέα τὸ οὖρον τοῦ κυνὸς εἶνε ἀποτελεσματικώτατον κατὰ τῶν δηγμάτων τοῦ κυνός, τῆς φαγούρας καὶ τῆς λέπρας, ἰδίως δὲ ἀναμιγνυόμενον μὲ νίτρον. Τὸ οὖρον τοῦ ταύρου μεμιγμένον μὲ σμύρναν καθησυχάζει τοὺς πόνους τοῦ ὠτός. Τὸ οὖρον τοῦ ἀγριοχοίρου διαλύει τοὺς λίθους τῆς κύστεως. Τὸ τῆς αἰγὸς θεραπεύει ἐπίσης τοὺς πόνους τοῦ ὠτός εἰς δόσιν δύο ποτηρίων καθ' ἑκάστην πρωτῖαν. Τέλος τὸ οὖρον τοῦ ὄνου, ἦτο καλλίτερον εἰδικὸν φάρμακον κατὰ τῶν νεφρικῶν πόνων.

Κατὰ τὸν δέκατον ὀγδοὺν αἰῶνα ἦτο λίαν διαδεδομένον ὑπὸ τὸ ὄνομα “πνεῦμα,, ἢ “ἀπόσταγμα οὐρῶν,, καὶ “καθολικὸν,, λεγόμενον, ἔνεκα τῶν θαυμασίων αὐτοῦ ἀρετῶν, σκευασία τις, ἣτις ἀναμιγνυομένη μετὰ τοῦ Baume de tranquille ἀπετέλει τὴν καλλιτέραν τῶν ἐντριβῶν κατὰ τῶν ξευματισμῶν καὶ ἐν γένει παντὸς πόνου. Ἡ πραῦντικὴ καὶ παυσίπονος ιδιότης αὐτοῦ ὀφείλεται, ὅπως γνωρίζομεν σήμερον, εἰς τὸ ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν οὐρῶν παραγόμενον ἀμμωνιακὸν ἄλας.

Τὸ καλούμενον Eau d' Émeraude, ἢ κάλλιον Teinture bleue d' Émeraude,<sup>1</sup> εἶχεν ὡς βάσιν τὸ “ἀπόσταγμα τῶν οὐρῶν,, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ προσέρχεται ἀπὸ δωδεκαετῇ παῖδα ἐθισμένον εἰς τὸν οἶνον.

“Ὅστις δὲν πιστεύει εἰς τὰς ὑπερβολὰς ταύτας, ἃς ἀνοίξῃ μίαν φαρμακοποιίαν τοῦ δεκάτου ὀγδοῦ αἰῶνος, τὸ Dictionnaire des Drogues παραδείγματος χάριν, καὶ θέλει πεισθῇ περὶ τούτου. Τὸ οὖρον π. χ. ἀνδρὸς πρὸ ὀλίγου λαβόντος καθάρσιον, λαμβανόμενον τὸ πρωτὶ νῆστις εἰς δόσιν 2-3 ποτηρίων εἶνε καλὸν διὰ τὴν ἀρθρίτιδα, τὴν δυσκοιλίότητα, τὴν ὑστερίαν...<sup>2</sup> Διαλύει τὴν ψάμμον, τοὺς λειχήνας, καὶ διαφόρους κνησμούς τοῦ δέρματος κτλ.<sup>3</sup>

Καὶ σήμερον ἀκόμη τὸ οὖρον θεωρεῖται ὡς σύνηθες φάρμακον κατὰ τοῦ ἐκζέματος καὶ τῶν λειχήνων (impetigo) τῶν παίδων. Ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἄλλαχοῦ, καὶ παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ, πολλαὶ μητέρες καὶ παραμάνες, τρίβουν κάθε πρωτὶ μὲ πανιὰ βρεγμένα ἀπὸ οὖρον τὸ πρόσωπον τῶν μικρῶν παίδων διὰ νὰ προσδώσουν εἰς αὐτὰ μαλακὸν καὶ ἄσπρον δέρμα! Ἐπίσης με-

1) Ἡ Madame de Sevigné, ἣτις πάσχουσα ἐκ νευρικῶν κρίσεων, ἔκαμε συχνὴν χρῆσιν τοῦ “καθολικοῦ,, ἐκφράζεται ἐνθουσιωδῶς καὶ ἐκθειάζει τὰς θεραπευτικὰς ιδιότητας αὐτοῦ, εἰς τὰς πρὸς τὴν θυγατέρα της ἐπιστολάς. Ὁμοίως ἐκφράζεται καὶ περὶ τοῦ Eau d' Émeraude.

2) Ὅπως ἀναφέρει ὁ M. Veillard, (Repertoire de Pharmacie, 1897) τὸ οὖρον ἐλάμβανε μέρος εἰς τὰς συνθέτους σκευασίας, καὶ γενικῶς ἐχρησιμοποιεῖτο ἐξωτερικῶς, σπανίως δὲ ἐσωτερικῶς. Ἐν τούτοις ἐπειδὴ ὑπῆρχε μία θεραπευτικὴ διὰ τοὺς πλυνσίους, καὶ ἄλλη διὰ τοὺς πτωχοὺς, εἰς τοὺς τελευταίους τούτους ὁσάκις ἦτο ἀνάγκη συνιστάτο ὑπὸ τῶν ἱατρῶν τῆς ἐποχῆς νὰ πίνωσιν ἀπλῶς τὸ οὖρόν των. Τοιοῦτοτρόπως, ἐπειδὴ τὸ φάρμακον δὲν ἦτο δαπανηρόν, ὁ ἀσθενὴς ἀπέβαινε συνάμα καὶ παραγωγὸς καὶ καταναλωτής.

3) Ὁ Dr Pellegrin, ἐξέδωκε τῷ 1716 τὸ Manuel de matiere médicale, ὅπου περιέλαβεν ὅλας τὰς ἐνδείξεις τῆς χρήσεως τοῦ οὐρου, αἵτινες εἶνε πολυάριθμοι.

ταχειρίζονται αὐτὸ κατὰ τῶν χειμέθλων καὶ διαφόρων ὀφθαλμικῶν παθήσεων!!!<sup>1</sup>

\* \*

Μετὰ τὴν περὶ οὐρου ἀνωτέρω παρέκβασιν, ἐπανερχόμεθα εἰς τὸν Κάτουλλον, τοῦ ὁποίου ἡ ἐλευθεροστομία, καθίστα αὐτὸν οὐχὶ πάντοτε ἀγαπητόν. Τὰ ἐπιγράμματα τοῦ πρὸς τὸν Αἰμίλιον καὶ τὸν νεοπανδρευμένον μὲ τὴν Κολωνίαν τὸ ἀποδεικνύουσι περιφανῶς.

Διὰ τὸν πρῶτον, ὁ ὁποῖος ἔχει ἄδικον μόνον καὶ μόνον, διότι εἶχε τὸ ἀτύχημα νὰ εἶνε ἄσχημος, χωρὶς τοῦτο νὰ ἐμποδίζῃ νὰ ἔχῃ ἐρωμένας, ἡ δηκτικὴ γραφίς τοῦ ἔγραψε τοὺς ἑξῆς στίχους:

“Πιστεύω λέγει, καὶ ἄς μὲ συγχωρέσουν οἱ θεοί, ὅτι δὲν ὑπάρχει καμμιὰ διαφορὰ ἐὰν μυρίσω τὸ στόμα ἢ τὸν κῶλ.... τοῦ Αἰμιλίου....

Ἄλλὰ τοιαύτη εἶνε ἡ ἐλευθεροστομία τοῦ ποιητοῦ, ὥστε προτιμῶμεν νὰ παραθέσωμεν αὐτὸ ἐν πρωτοτύπῳ, φοβούμενοι μήπως προξενήσωμεν τὴν ἀηδίαν τῶν ἀναγνωστῶν:

*Non (ita me di ament) quiequam referre putavi*

*Utrum os an culum olfacerem Aemilio.*

*Nilo mundius hoc, nihiloque immundius illud,*

*Verum etiam culus mundior et melior;*

*Nam sine dentibus est; dentis os sesquipedalis,*

*Ginginas vero proxeni habet veterio,*

*Praeterea rictum qualem diffissus in aestu*

*Meientis mulae cunnus habere solet.<sup>2</sup>*

. . . . .  
. . . . .

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται πόσον ὁ Κάτουλλος, ὁ τόσον θελκτικὸς καὶ λεπτὸς εἰς τὰς τρυφερότητάς του, εἶναι ἀμείλικτος καὶ σκληρὸς εἰς τὸ μῦσός του καὶ τὴν δηκτικότητά. Ἄλλ’ ἐὰν δὲν ἔγραφεν οὕτως, δὲν θὰ ἦτο Κάτουλλος, θὰ ἦτο κανένας διοπτροφόρος τῆς ἠθικῆς διδάσκαλος.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἄλλον ὁ ὁποῖος πρὸ ὀλίγου ἐνυμφεύθη ὥραιστατήν κόρην, εὔχεται νὰ τὸν ἴδῃ νὰ κάμῃ ἓνα βούτηγμα ἀπὸ τὴν γέφυραν τοῦ Τιβέρεως “διὰ νὰ ἐξυπνήσῃ ἀπὸ τὸν γελοῖον λήθαργον ὑπὸ τοῦ ὁποίου κατέχεται,,.

*Si pote stolidum repente excitare veternum.*

Ὁ ἄνθρωπος αὐτός, λέγει ὁ Κάτουλλος εἶναι ἀνόητος. Ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν νεαρὰν σύζυγόν του, ὅσον διὰ μίαν τρίχαν τοῦ γενείου του, καὶ ἐνῶ κοι-

1) Πλειότερα βλέπε: D<sup>r</sup> Cabanès, Remèdes d'Autrefois, νέα ἔκδοσις, σελ. 25 καὶ ἑξῆς, καὶ Mœurs intimes du passé, Σειρὰ πρώτη.

2) Ἐπίγραμμα 97, στίχ. 1-8. Ὁ Αἰμίλιος οὗτος εἶνε ἄγνωστος ἄλλοθεν, κατὰ πᾶσαν ὁμῶς πιθανότητα, φαίνεται ἐκ τοῦ ἐνάτου στίχου ὅτι ἦτο ἀντεραστὴς του.

μᾶται κοντά της, παραμένει ἀναίσθητος σᾶν κούτσουρο. Ἔτσι ἀναίσθητος εἰς τὰ θέλητρά της νέας, σὰν νὰ μὴ εἶναι κοντά του, ὁ ἀνόητος αὐτὸς δὲν βλέπει τίποτε, δὲν εἰξεύρει κἂν ἂν εἶνε κοντά του ἢ ὄχι, καὶ ἀγνοεῖ μάλιστα εἰς ποῖον γένος ἀνήκει.

Ἴδου ἐπίσης διὰ τὸν Κάτουλλον ἄλλο φοβερὸν ἔγκλημα, τὸ ὁποῖον ἀξίζει νὰ τιμωρηθῇ αὐστηρῶς. Μετὰ τὸν ἀνωτέρω παραλαμβάνει ἕναν ἄλλον, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει μὲν τὸ ἴδιον ἐλάττωμα ἀλλ' ἔκλεψε τὴν γυναῖκα τοῦ φίλου του Virron, ἡ ὁποία τὸν ἔκαμνεν εὐτυχῇ.

Διὰ νὰ παρηγορήσῃ λοιπὸν τὸν ἀτυχῇ σύζυγον, ὁ σατιρικός μας ποιητής, τὸν ἀναγγέλει ὅτι ὁ ἀντεραστής του παραδιδόμενος μετ' αὐτῆς εἰς ὅλας τὰς ἀφροδισίους καταχρήσεις, κατήντησεν ἀρθριτικός. Ἐπὶ πλέον ὅτι ἡ μασχάλη του μυρίζει τραγίλλα. Ἡ διπλῇ αὕτη νόσος τὸν ἐκδικεῖται καὶ διὰ τοὺς δύο μαζί. Διότι ὁσάκις συνευρίσκεται μετ' αὐτῆς, τοσάκις τιμωροῦνται καὶ οἱ δύο. Ἐκεῖνος τὴν μολύνει μὲ τὴν ἀπόπνοιάν του, καὶ αὐτὸς τιμωρεῖται μὲ τὴν ἀρθρίτιδά του, ἡ ὁποία θὰ τὸν σκοτώσῃ προσεχῶς.

*Nam quoties futuit, toties uleiscitur ambos;*

*Illam podagram odore, ipse perit podagra.*<sup>1</sup>

Ἴδου λοιπὸν ὁ ἔρως κατατασσόμενος ὑπὸ τοῦ Κατούλλου, μεταξὺ τῶν αἰτίων τῆς ἀρθρίτιδος! Ἀλλ' ἡ ἀπόπνοια αὕτη, οὐδέποτε ἀνεγνωρίσθη παρ' οὐδενὸς κλινικοῦ, ὥς σύμπτωμα ἀρθριτικῆς διαθέσεως.

1) Ἐπίγραμμα 71, στίχ. 5 - 6. Πολὺ πιθανόν, νὰ ὑπονοῇ τὸν Μ. Καίλιον Ῥοῦφον, (Ἐπίγραμμα 69) ἐραστὴν τῆς Κλωδίας, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της Μετέλλου, ὅστις προσεβλήθη ὑπὸ ἀρθρίτιδος.

